

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
ששלת האור

שער
ראשון

היכל
שמיני

מאמר
ומשה הי' רועה - תרצ"ד

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור בפעם הראשונה מכת"ק

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים וארבע לבריאה

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הרה"ח ר' אברהם אליעזר הלוי וזוגתו מרת פעשע לאה שיחיו

קליין

הרה"ת ר' שמעון וזוגתו מרת אסתר שיחיו גאָלדמאַן

הרה"ת ר' משה הלוי וזוגתו מרת מנוחה קריינדל

בניהם ובנותיהם

הרה"ת שלמה הלוי וזוגתו מרת חנה,

ובתם רחל

מרת זיסי ובעלה הרה"ת אהרן משה גראָסבוים,

ובנותיהם חי' מושקא וחנה מרים

מרת חנה ובעלה הרה"ת שניאור זלמן שפירא,

ובנם מנחם מענדל

הרה"ת יוחנן הלוי וזוגתו מרת אסתר יהודית,

ובתם מושקא

חי', שמואל זנוויל הלוי, מושקא

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

קליין

וכן היתה עבודתו של משה וע"ד הטענה כי עם קשה עורף הוא⁶¹ שהוא כח המס"נ שיש בישראל לכן וסלחת⁶² שראויים למחילה וסליחה⁶², דלא זו בלבד שדחה את הקטיגור אלא עוד זאת כי מהקטיגוריא עשה סניגוריא. וזהו דבשעה שעלה לרקיע איש ומהו איש לפני המלאכים שכולן איש ופעל חיזוק מלאכי הזכות וביטול מלאכי החוב, ובשעה שירד מן הרקיע אלקים דאלקים הוא דין ומשפט דגם בד"ת יהי' הגילוי דד"ע.

וזהו ומשה הי' רועה שהוא מסוגל להיות רועה מצד מדת הרחמנות שבו, דבשעה שעלה לרקיע הוא איש לחזק מלאכי הזכות ולהחליש מלאכי החוב, ובשעה שירד מן הרקיע הוא אלקים כדין ומשפט דגם בד"ת יהי' הגילוי דד"ע. וזהו רעיא מהימנא דמשה הוא רועה ומפרנס את האמונה, דישראל הם מאמינים בני מאמינים ובעצם המה בתכלית הטוב רק שמפני ענינים וסיבות חיצוניים בכלל ובזמן הגלות בפרט הרי הטוב הזה הוא בהעלם וגם נשאר בבחי' מקיף בלבד. וזאת היתה עבודתו של משה לפרנס את האמונה להכניסה בבחי' פנימי', ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא⁶³ שהוא מוח הדעת⁴⁹ דענינו הוא ההתקשרות דלבד זאת שעיי"ז באים גילוי המדות טובות כראוי בתוקף גדול, הנה דעת הוא הכרה שעיי"ז שמתקשר בתקיעת דעתו בהשגה אלקית הנה גם בד"ת יכול להיות הגילוי דד"ע בהכרת האמת דהוא ית' לבדו הוא ואין זולתו.

ב"ה.

פתח דבר

לקראת ש"פ שמות, מבה"ח שבט, הננו מוציאים לאור — בפעם הראשונה — את המאמר ד"ה ומשה הי' רועה גוי אשר לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע מש"פ שמות, ה'תרצ"ד.

*

לתועלת הלומדים באו בשולי הגליון מראה מקומות וציונים — נערכו ע"י הרה"ת ר' אהרן לייב (בהרשד"ב) שי' ראסקין.

מערכת „אוצר החסידים“

כ"ף טבת, ה'תשס"ד
ברוקלין, נ"י.

MAAMAR

U'MOSHE HOYO ROI'EH – 5694

Copyright © 2004
by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

Order Department:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213
(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148
www.kehotonline.com

All rights reserved.

The Kehot logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

Printed in the United States of America

(61) תשא לד, ט.

(62) ראה תו"א הוספות למגילת אסתר קכג, ב. לקו"ת בלק סז, ריש ע"ד. ד"ה ראה אנכי דש"פ ראה תרצ"ב. ובכ"מ.

(63) תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א).

לחיבור ופירוד, דשם מצוה הוא לשון צוותא וחבור⁵⁴ הנק' בלשון בנ"א צוגיבונדן, ושם עבירה הוא ל' פירוד והעברה הנק' בל' בנ"א אָפּגינגען וכמו העובר ממקום למקום⁵⁵, דבכל דבר טוב שהאדם עושה ה"ה מתחבר ווערט ער צוגיבונדן עם הקב"ה המצוה לעשות הדבר הטוב ההוא, ובכל דבר לא טוב שהאדם עושה ה"ה נעשה נפרד מהקב"ה דזהו"ע עבירה ל' העברה שיוצא ח"ו מרשותו של הקב"ה לרשות הקלי' והסט"א, ומכל מעשה דבור ומחשבה שהאדם חושב מדבר ועושה בין מצוה ובין ח"ו עבירה נכרא מלאך. וזהו העושה מצוה אחת הן במעשה והן בדבורי תורה ותפלה ודברי מוסר ואהבת רעים בהתעוררות לחיזוק התורה ומצות צדקה ומעשים טובים והן במחשבת דברי תורה או הרהור ומחשבה בקיום מצוה והנהגה טובה קונה לו פרקליט אחד מלאך מליץ טוב, וכל העובר עבירה אחת בין במעשה בין בדבור, לא מיבעי דבורים אסורים דלה"ר רכילות ושקר אלא גם דבורי דברים בטלים שבזה מלכלך את הנפש, וצריכים להעצה דכף הקלע בשביל לנער מן הנפש הריבוי אותיות של דברים בטלים⁵⁶ בדוגמת דבר כמו שמנערים את הבגד מהאבק⁵⁷, ובין במחשבות של הרהורים רעים קונה לו קטיגור אחד מליץ רע, וכל המלאכים האלו הן המלאכים הטובים שהם מליצי יושר טוב על האדם ותובעים להטיב עמו בבני חיי ומזוני והן המלאכים הרעים שהם מליצי רע על האדם ותובעים ח"ו ליסרו בבני חיי ומזוני הנה כולם הם ברעש גדול דכולן אש. וכל אחד מהם תובע ברעש ובהתפעלות, וכל אדם יודע בעצמו כמה שיש לו במליצי טוב וכמה ח"ו בהפכו, ואשר ע"כ האיש החפץ חיים⁵⁸ והמרחם על בני ביתו, הנה לבד זאת אשר יזהר בזהירות גדולה מדבורים בטלים שבזה מביא רעה ח"ו על עצמו בבני חיי ומזוני הנה ירבה לדבר בדבורי תורה ויהיו דברי תורה חקוקים במוח זכרונו⁵⁹ לחשוב ולהרהר בהם בכל עת ויקבע בלבו אהבת רעים לדבר בדברי מוסר והנהגות טובות. וזהו בשעה שעלה לרקיע איש בתוס' יו"ד דיו"ד מורה על החכמה⁶⁰, דהחכמה מחליש את המדות ומחזקן, וכמו שאנו רואים במוחש בטבע המוחין דדבר הטוב שבמדות הם מחזקים והדבר הלא טוב מרחקים כי טבע השכל מקרר את ההתפעלות, ולזאת הנה בדבר הטוב פועל הקרירות של השכל שיהי' התשלום שכר כפי הבנת השכל שהוא לעולם יותר מכמו הבנת המדות. ובדבר לא טוב הרי קרירות השכל פועל ביטול הדבר,

בס"ד. ש"פ שמות, רצ"ד.

ומשה¹ הי' רועה², ואי' במד"ר³ כל מי שכתוב בו הי' מתוקן לכך, דכתיב⁴ ד' צדיק יבחן, ובמה⁵ בוחנו במרעה צאן, דמוציא (תחלה) הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואחר מוציא הבחורים שהיו אוכלין עשב הקשה. אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כחו יבוא וירעה בעמי. וזהו ומשה הי' רועה שהי' מסוגל להיות רועה מצד מדת הרחמנות שבו, כמבואר במד"ר בארוכה, והי' מתוקן להיות גאולתן של ישראל על ידו⁶. וזהו דמשה נקרא רעיא מהימנא⁷ שזן ומפרנס את נש"י בענין האמונה⁸ דמדרי' משה הוא הנותן מזון לכח האמונה שישנו בכאו"א מישראל⁹. וצ"ל למה צריכים לפרנסה זו, דהלא ישראל הם מאמינים בני מאמינים⁹ בטבע תולדותם, ועוד דענין המזון הוא שפועל ועושה הגדלה, ובאמונה מה שייך ענין ההגדלה, ומהו"ע פרנסת משה שמפרנס את ישראל. אך הענין הוא, דהנה כתיב¹⁰ תפלה למשה איש האלקים, ואי' במד"ר (דברים פ"א¹¹) אם אלקים למה איש, ואם איש למה אלקים, בשעה שעלה לרקיע איש, ומהו איש לפני המלאכים שכולן אש, ובשעה שירד מן הרקיע אלקים. א"ר אבין מחציו ולמטה איש, מחציו ולמעלה האלקים. דמ"ש ר"א מחציו ולמעלה ומחציו ולמטה, הנה הכוונה בזה הוא מה שהאדם כלול מן העליונים ומן התחתונים¹², דגופו מן התחתונים ונפשו מן העליונים במדרי' נפשו עד רום המעלות¹³. א"כ הי' ראוי לו לומר בשעה שעלה לרקיע אלקים

(1) המאמר מיוסד על ד"ה תפלה למשה תר"ס (סה"מ תר"ס ע' מט ואילך).

(2) שמות ג, א.

(3) שמור"ר פ"ב, ד.

(4) תהלים יא, ה. שמור"ר שם, ב.

(5) לשון השמור"ר שם, ב.

(6) לשון הזהר — ח"א קו, א. ח"ב ח, ב. ובכ"מ.

(7) ראה זח"ג רכה, ב.

(8) ראה ד"ה כי תשא בהוספות לתו"א קיא, א ואילך. ד"ה הנ"ל במאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' קעו ואילך; מאמרי אדמו"ר האמצעי שמות ח"ב ע' תריט ואילך; אוה"ת תשא ע' א'תלתל ואילך; שם ע' א'תתעט ואילך; סה"מ תר"ל ע' קח ואילך; תרנ"ד ע' קפא ואילך. עטר"ת ע' רסו ואילך. ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' קיג ואילך). ד"ה ואתה תצוה תשמ"א (סה"מ מלוקט ח"ו ע' קל ואילך. בהוצאה החדשה — ח"ג ע' לה ואילך).

(9) ראה שבת צז, א.

(10) תהלים צ, א.

(11) פייסקא ד.

(12) ב"ר פ"ח, יא. פ"ב, ח.

(13) ראה גם המשך וככה תרל"ז פ"ד. סה"מ עת"ר ע' נט. תש"ט ע' 218 ואילך.

(54) לקו"ת בחוקותי מה, ג. סה"מ תרנ"ח ע' נב. וש"נ.

(55) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן כתובים ח"א ע' נח. ענינים ע' תנח. סה"מ תרפ"ט ע' 6. ד"ה אני חומה תרצ"ב. וש"נ.

(56) ראה תניא פ"ח (יג, א).

(57) ראה המשך ר"ה תרצ"ב פ"ד. וש"נ.

(58) לשון הכתוב — תהלים לד, יג.

(59) ראה לקו"ת ס"פ קדושים (ל, ד).

(60) ראה אוה"ת תזריע ח"ד ע' א'מט. סה"מ תרכ"ט ע' קעג. עטר"ת ע' שמ.

ובשעה שירד מן הרקיע איש. דמכללות הענין מוכן דר"א מבאר ענין העלי' לרקיע וירידתו וצ"ל מפני מה בעלי' לרקיע איש, ובירידתו אלקים. והנה בזח"ג דקצ"ה ע"א כשמבאר בענין התפלה דבכללות הם ג' אופני תפלה, תפלה למשה¹⁰, תפלה לדוד¹⁴, ותפלה לעני¹⁵, ובזח"א דקס"ח א' איתא כתיב תפלה לעני וכתיב התם תפלה למשה איש האלקים, מה בין האי להאי, אלא דא תפלה של יד, ודא תפלה של ראש, דתפלה למשה הוא תפלה של ראש ותפלה לעני הוא תפלה של יד, דתפלה בכלל הוא התחברות¹⁶. אמנם בהתחברות זו גופא יש ב' אופני התחברות, התחברות של יד והתחברות של ראש, והם ב' אופני עבודה עבודת המוחין ועבודת המדות. וזהו דתפלה למשה היא תפלה של ראש שהוא עבודת המוחין, וצ"ל מהו ההפרש בין עבודת הלב לעבודת המוחין. דכל עבודה הן בכירור וזיכוך המדות והעלאת המדות והן בקיום המצות העיקר הוא הפועל, וכל לידת המדות הם מהשכל והשגה, וכן כל השכלה הרי אמיתתה הוא כשבא באיזה בכן של פועל¹⁷, דאם לא יהי' בכן של פועל אז ההשגה אינה אמיתית, א"כ מהו ההפרש בין עבודת המוח לעבודת הלב. אך הענין הוא דהנה כתיב¹⁸ נעשה אדם בצלמנו כדמותינו דהאדם שלמטה נעשה בצלם ודמות דהספירות העליונות דהן בבנין גופו והן בבנין נפשו הכל הוא בדמות וצלם האדם העליון כמ"ש¹⁹ ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, וחמשה שמות נקראו לה נר"ן ח"י²⁰, דחי' יחידה הן בחי' מקיפים ונר"ן הם בחי' פנימי'. ואמר רבינו נ"ע²¹ והנה כל בחינה ומדריגה משלש אלו נפש רוח ונשמה כלולה מעשר בחי' כנגד עשר ספי' עליונות שנשתלשלו מהן הנחלקות לשתיים שהן שלש אמות ושבע כפולות, פי' חכמה בינה ודעת ושבעת ימי הבנין חסד גבורה תפארת כו' וכך בנפש האדם שנחלקת לשתיים שכל ומדות, השכל כולל חכמה ובינה ודעת, והמדות הן אהבת ה' ופחדו ויראתו ולפארו כו' וחב"ד נקראו אמות ומקור למדות כי המדות הן תולדות חב"ד²². הרי שהאדם שלמטה הן בבנין גופו והן בצירור נפשו הוא בדוגמת ספי' העליונות דהתחלת ההשתל' הוא מע"ס דאצי'. ובענין סדר ההשתל' דע"ס דאצי' הרי יש בזה ב' אופנים²³.

(14) תהלים פו, א.

(15) שם קב, א.

(16) ראה תו"א מקץ לה, ב. תרומה עט, סע"ד.

(17) ראה גם סה"מ תרח"ץ ס"ע קסד ואילך.

(18) בראשית א, כו.

(19) יחזקאל א, כו.

(20) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו. בכמה מקומות (ודפוסים) הוא בשינוי סדר. אבל כ"ה (נרנח"י) בעץ חיים שמ"ב (ש' דרושי אבי"ע) פ"א. שער הגלגולים בתחלתו. ובכ"מ.

(21) תניא רפ"ג.

(22) עכ"ל אדמו"ר הזקן בתניא שם.

(23) ראה עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. תו"א תולדות יט, א. סה"מ תרנ"ח

ע' נ ואילך. תרס"ח ע' קכב ואילך. ועוד.

המלאכים שכולן אש דהמלאכים הם אש ומשה הוא איש, וההפרש בין אש לאיש הוא באות יו"ד הניתן בין אות א' לאות שי"ן. דהנה המלאכים הם כולן אש שהוא התפעלות דכל ענין ההתפעלות הוא ברעש גדול, וביריבו דבורים בקול גדול, ובמלאכים גופא יש ב' מיני מלאכים דיש מלאכי זכות ומליצי יושר על האדם להטיב עמו ולהשפיע לו רוב טוב, וישנם מלאכים רעים שהם מלאכי חובה המקטרגים על האדם ותובעים דין, וכל המלאכים כולם הן הטובים והן הרעים הנה כולם ענינם הוא ברעש גדול ובהתפעלות גדולה כמו שאנו רואים במוחש בטבעי בני"א שיש בעלי מוחין וישנם בעלי מדות, דהבעלי מוחין ובעלי מדות הם חלוקים בעצם טבעם, דהבעלי מוחין טבעם במנוחה ומתינות, והבעלי מדות טבעם בהתרגשות ורתיחה וכל דבורם הוא במהירות והתלהבות גדולה, ומעשיהם הוא ברעש והמולה, וכן הוא טבע וענין המלאכים שהן בהתפעלות ורתיחה גדולה, וזהו דהמלאכים הנה כולן אש. ובמשנה (אבות פ"ד מ"א) ר' אליעזר בן יעקב אומר העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והעובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, ופי' הרע"ב פרקליט מלאך מליץ טוב, קטיגור מליץ רע ולשון קטיגור קורא תגר, וסניגור שהוא היפך קטיגור פירושו שונא תגר⁵⁰. דקטיגור הוא עוד קשה ממלאך חובה. דמלאך רע התובע ח"ו איזה דין ומשפט עבור חטא ה"ה מפרש החטא ותובע הדין, אבל הקטיגור ענינו להגדיל כל דבר בהגדלה יתרה ותובע דין קשה יותר מכמו שמגיע עבור חטא זה, כי טוען אשר חטא זה הי' גורם עוד חטאים, וגם אם לא יענשו את החוטא בדין קשה יתרבו החוטאים וע"כ דורש הוא משפט קשה יותר מכמו המגיע בעד החטא הפרטי הזה, וזהו קטיגור שקורא תגר, וכמו שאנו רואים שיש טבע בני"א מה שמביט על חברו בעין לא טובה וקורא תגר הנק' בלשון בני"א א' שטעכיקער ובכל דבר הוא מוציא את הלא טוב וענינו לדקור את חברו במלה חריפה, געבין א' שטאך מיט א' שארפין ווארט א' יענעם ווערט שטאך טוט וויי פון דעם, ואין כוונתו לקנטר או להעיק לחבירו כ"א כך הוא טבעו, ולפעמים כוונתו לטובה להוכיח את חברו, אבל באמת הנה ההוכחה באופן כזה הוא היפך התורה, דלבד זאת דהוכח תוכיח⁵¹, הנה הוכיח את עצמך תחלה ואח"כ תוכיח את אחרים, הנה לבד זאת הרי ההוכחה צ"ל רק כמו שהוא ע"פ דיני התורה⁵², ובאופן הנ"ל הוא הלבנת פנים והוא היפך התורה וכל המלביין פני חברו⁵³ הנה לבד זאת שאינו מביא שום תועלת בתקון עניניו של חברו אלא אדרבא מקלקל ועובר עבירה כי קריאת תגר היא מדה רעה. וזהו קטיגור מלאך רע הקורא תגר ומגדיל כל דבר חטא בהגזמה גדולה. והנה השמות מצוה ועבירה הם שמות תוארים

(50) עכ"ל הרע"ב.

(51) קדושים יט, יז.

(52) ראה גם ספר המאמרים תרפ"ד ע' ריח ואילך. תרפ"ט ע' 28. ד"ה אני לדודי תרצ"ב.

אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' תעה.

(53) ראה אבות פ"ג מ"א.

הוא ע"י הדעת. וזהו ההפרש הא' במדריגת עצמו. דבאופן הא' מקום עמידתו תחת חו"ב ומקבל מהם, ובאופן הב' מקום עמידתו תחת הכתר ומשפיע לחו"ב. וההפרש הב' הוא בהמדות הנמשכים מן הדעת. דהנה גם במדות הנולדות מן השכל הרי תקיפתם הוא ע"י הדעת. וכמו שאנו רואים במוחש דהבר דעת מדותיו מוחלטים, דההן שלו הן והלאו שלו לאו, רק שבאופן הא' דהדעת עומד תחת חו"ב, הרי הדעת ממוצע בין המוחין להמדות וממשיך אור המוחין אל המדות, אבל באופן הב' שהדעת עומד תחת הכתר הרי הדעת ממשיך מבחי' הכתר אל המדות ג"כ והיינו שע"י הדעת נמשך אור הכתר בחו"ב ובמדות, ומובן דגדלה מעלתן ומדריגתן של המדות באופן הב' לגבי כמו שהן באופן הא'. והיינו דבמדות יורגש ג"כ גילוי האור כמו במוחין. דהנה כתיב⁴¹ כי אל דעות הוי' שיש ב' דעות⁴² ד"ת וד"ע⁴³, ד"ת הוא דעת המקבלים שלמטה יש שהנבראים מרגישים עצמן למציאות ולמעלה אין שאינו מושג, ומה שאינו מושג להנברא קוראו אין, וד"ע הוא דעת המשפיע שלמעלה יש ולמטה אין, והיא הדיעה האמיתית שלמעלה יש היינו בחי' אמיתת המצאו ומאמיתת המצאו נמצאו כל הנבראי⁴⁴, ולמטה אין דכולא קמי' כל"ח. וב' דעות אלו הוא בספי' הדעת עצמו, ובהמדות הנמשכים מן הדעת, דהמדות הנמשכים מד"ת הוא ההתפעלות המורגשת בלב במדות הנולדים מן השכל. וזהו⁴⁵ תפלה של יד שהיא עבודת הלב. ועם היות דכל לידת המדות הן מהשכל דוקא, אבל עיקרה דעבודה זו הוא בהלב, והמדות הנמשכים מד"ע הם התפעלות בלתי מורגשת כלל בהתפעלות הלב, והיא עבודת המוחין, שהוא ההכרה וההרגשה, דער דערקענען און דער דערהער באמיתות מציאותו ית' ואיך שמבלעדי אין שום מציאות כלל, וזהו תפלה של ראש. ועם היות שגם בעבודת המוחין הרי השלימות הוא במדות, אמנם מדות אלו אינם ענין ההתפעלות כ"א ענין הראי' כמא⁴⁶ הלב רואה וכתב⁴⁷ לבי ראה הרבה חכמה ודעת, די הארץ זעהט דעם אמת ווי הוא ית' לבדו הוא ואין זולתו⁴⁸, אַז ער ית' איז אַלץ.

וזהו תפלה למשה איש האלקים, דמשה הוא בחי' פנימי' הדעת⁴⁹, ובדעת יש בה ב' מדרי' ד"ת וד"ע, וזהו מחציו ולמעלה אלקים שהוא ד"ע, ומחציו ולמטה איש שהוא בחי' ד"ת. וזהו בשעה שעלה לרקיע איש. ומהו איש לפני

האופן הא' הוא דהע"ס דאצי' משתלשלים זה מזה מעילה לעלול, דספי' הכתר היא הספירה הראשונה שנאצלה תחלה ובה היו כלולים הכל וממנה נאצלה ספי' החכמה, וספי' הבינה נאצלה מספי' החכמה, וספי' הדעת נאצלה מספי' הבינה, וכללות כולם הם ג' ראשונות ומהם נאצלו המדות חג"ת, דבאופן הזה הרי סדר עמידתן של הספי' הוא זה תחת זה שהעליון עומד למעלה מכולם, והמקבל ממנו עומד למטה ממנו, וכך מעילה לעילה עד העילה האחרונה, והיינו דספי' הכתר שהיא הספירה הראשונה עומדת למעלה מכל הספירות, וספי' החכ' עומדת למטה מהכתר ומקבל ממנה, וכך ספי' הבינה עומדת למטה מהחכ' ומקבלת ממנה, וכך הוא בספי' הדעת וכך בהמדות וכדאי' בזהר² עביד מאנא זעירא וקרי' בי' גרמי' חכים ולבחר עביד מאנא רברבי וקרי' בי' גרמי' מבין, ומ"ש גבי חכים מאנא זעירא וגבי מבין מאנא רברבי יוכן כמו שהוא בהאדם למטה דהראש הוא קטן במדה ובמשקל לגבי הגוף וכל הכחות והחושים הנעלים הם בראש יותר מכמו בהגוף, וכך הוא בהכלים דחו"ב, ואופן עמידת הספי' הם כמו קו והמשכת האור הוא כמשל המים הנמשכים מן הנהר דמחפירה אחת נמשכת לחפירה שני' ושלישית, ויובן זה במוחש מכחות הנפש המתלבשים באברי הגוף דכח החכמה הוא הכח הראשון מכחות הגלויים והוא בבחי' גילוי נקודה כללית עדיין דלכן נק' החכ' אין להיותה נקודה שאינו בא עדיין בהשגה להיות מושג ומובן במוחו. וכמו ברוך המבריק שאינו בא בתפיסא כמו"כ הנה כח החכ' הוא רק נקודה שכלית שמבריק במוחו ואינו בבחי' תפיסא ממש, ואם לא יביאו לידי השגה בכח הבינה יכול להתעלם. וכמו שאנו רואים במוחש דכשהאדם לומד שכל עיוני ומבריק לו המצאה שכלית חדשה ומתעלמת אשר אח"כ יושב האדם ותוהה להזכיר א"ע ההברקה שכלית שהבריקה במוחו ונתעלמה לפי שלא הספיק להביאה בכלי ההשגה, ומהאי טעמא נקראת החכמה בשם יו"ד²⁵ לפי שהיא נקודה כללית עדיין. ומ"מ הרי נקודה זו היא שכל גלוי שהרי נתגלה לו איזה שכל שמתחלה לא ידע ממנו, דגילוי זה הוא מציאות ממש, אלא שהוא ידיעה כללית עדיין, ובאה בכח הבינה בהשגה והבנה באורך ורוחב ולכן נקראת הבינה בשם רחובות הנהר²⁶, ומחו"ב ע"י הדעת נולדים המדות דאהבת ה' ויראתו וכידוע דהתפעלות המדות הוא ע"י ההתבוננות דוקא, ויש התבוננות פרטית לעורר מדת האהבה, והתבוננות פרטית לעורר מדת היראה, דכאשר²⁷ מתבונן בגדולת או"ס ב"ה בענין התהוות

(41) שמואל-א ב, ג.

(42) ראה תקו"ז תס"ט בתחילתו.

(43) ראה תו"א יתרו סח, א. לקו"ת פ' ראה כג, ד. שמע"צ פג, א. שה"ש מז, ב. ובכ"מ.

(44) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"א.

(45) ראה אוה"ת ואתחנן ע' שמה ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' קי.

(46) קה"ר פ"א, טז (ושם: הלב רואה שנאמר ולבי ראה הרבה).

(47) קהלת א, טז (ושם: ולבי).

(48) לשון אדמור"ר הזקן בתניא פל"ה בהגהה.

(49) ראה תניא פמ"ב. ביאורי הזהר שבהערה 38.

(24) ח"ב מב, ב.

(25) ראה עץ חיים שער ג (שער סדר אצילות למהרח"ו) פ"א. שער מב (שער דרושי אבי"ע)

פ"א-ב. תניא אגה"ת פ"ד. לקו"ת פ' ראה יח, א. ובכ"מ.

(26) זח"ג קמב, א. עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ד. ובכ"מ. וראה לקו"ת שם,

ב.

(27) ראה סה"מ תרנ"ה ע' קמט ואילך. ד"ה טעמו וראו דש"פ ויגש שנה זו (תרצ"ד).

ובכ"מ.

העולמות ובענין בריאה יש מאין שהוא בחי' הקירוב דאלקות שבא בבחי' התפשטות והתלבשות בעולמות להוותן ולהחיותן מאין ליש ה"ה מתעורר בבחי' אהבה שהוא בחי' הקירוב והדביקות באלקות, וכאשר מתבונן בהענין איך שכללות כל העולמות מרוכ"ד עד סוכ"ד אינן תופסים מקום כלל לגבי אוא"ס דכולא קמי' כל"ח²⁸ וכל נהוראין מתחשכאין קמי'²⁹ ה"ה מתעורר במדת היראה ופועל בו ביטול בנפשו, דכ"ז בא מחב"ד שבנפשו שהם מקור המדות.

והנה אופן הב' בהשתל' הע"ס דאצי' הוא שאינם עומדים זה תחת זה כמו שהוא באופן הא' דסדר עמידתן של הספי' הוא זה תחת זה כמו קו א' ישר, והמשכת האור הוא כמשל מי הנהר הנמשכים מחפירה ראשונה לחפירה שני' ושלישית דבכחות הנפש הוא דנקודת ההברקה דחכמה באה בההשגה וההבנה דבינה מה שע"י הדעת נולדה אותה המדה הראוי' להולד מהשכלה והשגה זו, כ"א סדר עמידתן של הספירות באופן זה השני הוא שהם מתחלקים בג' קוין חח"ן מימין בג"ה משמאל דת"י באמצע³⁰, והיינו דלעולם הנה ספי' הכתר היא הראשית וספי' המלכות היא אחרית וסופא דכל דרגין ונק' ים דכל הנחלים³¹ של הספי' הולכים אל הים³¹ דספי' המל'³², דזהו כשונה בב' האופנים, ורק דבסדר השתל' הספירות באופן הב' הנה עמידתן של הספי' אינן זה תחת זה כמו שהוא באופן הא' כ"א עמידתן הוא בג' קוין, והיינו דבסדר הזה הרי אין הבינה מקבלת מהחכמה שהרי חו"ב עומדים בקוים מיוחדים, דמקום עמידת ספי' החכ' הוא בקו הימין ומקום עמידת ספי' הבינה היא בקו השמאל, וכן המדות אינם מקבלים מן המוחין. וזה מה דספי' החסד עומדת תחת ספי' החכ' אין זה דספי' החסד מקבלת מהחכ' היינו דלידת החסד הוא מהחכ', אינו כן, דזה הכלל דבכ"מ שהמדות מקבלים מן המוחין ה"ה מקבלים מהבינה לא מהחכמה, דמחכ' א"א שיהי' מזה לידת המדות דחכ' היא נקודה כללית ומנקודה א"א להיות לידת מדה, כ"א לידת המדות הוא מהבינה דוקא³³, ולכן נק' בינה אם הבנים³⁴ וכמ"ש³⁵ ולא ילדה ששה בנים דלאה היא בחי' בינה³⁶, הנה ממנה דוקא נמשכו הששה מדות, א"כ הנה זה מה שחסד עומד תחת

- (28) ע"פ דינאל ד, לב. זח"א יא, ב.
 (29) ראה זח"א כג, א.
 (30) ראה זח"ג (רע"מ) קנג, ב. פרדס שער ו (שער סדר עמידתן) פ"א. עץ חיים שבעה עשר.
 (31) קהלת א, ז.
 (32) ראה המשך והחרים תרל"א ע' מ ואילך. ובכ"מ.
 (33) ראה גם סה"מ תרנ"ה ע' קמח ואילך. ד"ה טעמו וראו הנ"ל. סה"מ תרפ"ט ע' 45.
 (34) לשון הכתוב — תהלים קיג, ט. וראה זהר ח"א ריט, א. ח"ב פד, א. פה, ב. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך אם הבנים. לקו"ת שמע"צ פח, ד. ובכ"מ.
 (35) ויצא ל, כ (ושם: ותאמר לאה גו' ילדתי לו ששה בנים).
 (36) ראה פרדס שם. לקו"ת תורה להאריז"ל פ' ויצא. תו"א ויצא כב, ד. ועוד.

החכמה הרי א"ז מה שלידת החסד הוא מהחכ' כ"א מפני שחסד שייך לקו הזה, וקו הימין בכללותו נקרא חסד שהוא הכלל הכולל כללות הג' בחי' חח"ן שהם עומדים בקו אחד, וספי' החסד הוא האמצעי בקו זה עצמו, ומובן דבקו זה גופא הנה ספי' החכ' היא למעלה במדר' מספי' החסד, אבל לא שלידת החסד הוא מהחכמה, וכן הוא בספי' הגבורה דכשם שהחסד אינו מקבל מהחכמה הנה כמו"כ הוא בספי' הגבורה העומדת בקו השמאל תחת ספי' הבינה שהיא ג"כ אינה מקבלת מהבינה, דחסד וגבו' שניהם שוים במצב עמידתם דכשם שבסדר הזה הרי ספי' החסד אינו מקבל מהמוחין הנה כמו"כ ספי' הגבו' ג"כ אינה מקבלת מהמוחין. וזהו ההפרש בין ב' אופני השתל' הע"ס דאצי' וסדר עמידתן, דבאופן הא' שסדר עמידתן של הספי' הוא זה תחת זה הנה הבינה מקבלת מן החכ' והמדות מקבלים מן המוחין. ובאופן הב' דסדר עמידתן של הספי' הם בג' קוין הנה אז אין הבינה מקבלת מהחכ' ואין המדות מקבלים מן המוחין. אמנם³⁷ עיקר ההפרש בין ב' האופנים בסדר השתל' הספי' הוא בספי' הדעת³⁸ ובב' ענינים. הא' במדר' עצמו דספי' הדעת דאינו דומה מעלתו ומדריגתו באופן הא' לכמו שהוא גודל מעלתו ומדריגתו באופן הב'. והענין הב' הוא בהמדות הנמשכים מן הדעת במעלת מדריגתן כמו שהוא באופן הא' לכמו שהוא באופן הב'. דהנה לפי סדר אופן הא' הרי מקום עמידת ספי' הדעת הוא תחת חו"ב ומקבל מהם, דכך הוא הסדר דההמשכה מן הכתר נמשך אל החכמה בהנקודה דברק המבריק ונקודה זו באה בההשגה וההבנה דבינה ובאה במוח הדעת, דידוע דהדעת הרי אין ענינו הידיעה והשגה דהלא זהו ענינו של הבינה דלכן נקראת בשם נהר, שהנהר ענינו התפשטות המים ורדיפו מיא³⁹ מה שהולכים במרוצה גדולה, מיט אַ קאַך, וכן הוא בההשגה דבינה שהיא בהתפשטות אורך ורוחב גדול, מיט אַ לעבעדיקייט פון פאַרשטאַנד, וענינו דמוח הדעת הוא ההרגשה הבאה ע"י התקשרות⁴⁰, דער דערהער וואָס קומט דורך צוגיבונדננקייט, דכאשר מקשר א"ע ותוקע דעתו בחוזק בהענין המושג ה"ה בא אצלו בבחי' הרגשה שנוגש הענין היטב במוחו ולבו, דזה שייך רק לאחר חו"ב דכשיש שכל מושג אז הנה בכח הדעת ה"ה מקשר א"ע בזה ומרגיש את הענין. וזהו"ע ג' מוחין חב"ד שמשכיל ומתחכם בהשגה אלקית והשכלה זו מפרטה בכח בינתו ומתקשר בה ע"י תקיעת דעתו עד שמרגיש ביו ער פילט דעם ענין המושג. אמנם לפי אופן הב' הרי מקום עמידת הדעת אינו תחת חו"ב אלא ביניהם ועמידתו תחת הכתר בקו האמצעי, דלפי סדר זה הרי מקום עמידת הספי' חו"ב אינו תחת הכתר כ"א בהקוין דימין ושמאל. והעומד תחת הכתר הוא ספי' הדעת. אשר לפי סדר זה הנה ההמשכה מבחי' כתר לחו"ב

- (37) ראה גם סה"מ תרס"ח שבעה עשר 23.
 (38) ראה גם ביאורי הזהר להצ"צ ח"א ע' ערה ואילך.
 (39) לשון חז"ל — יומא עז, ב. סוכה יח, א. ועוד.
 (40) ראה עץ חיים שער מח (שער הקליפות) פ"ב. תניא ספ"ג. פמ"ב (נט, ב). ובכ"מ.